

**HARBIY TA'LIM TIZIMIDAGI PEDAGOGIK INNOVATSION
TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING DOLZARB MASALALARI**

Matyusupov Alisher Erkinbayevich
Harbiy qism Harbiy xizmatchisi

Annotatsiya: *Maqolada O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini rivojlantirishda yangi va ilg'or innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etilishi va ushbu jarayonning samarali tashkil etilishida bir nechta muhim omillar qay darajada ahamiyat kasb etishi va istiqboldagi samarali jihatlar haqida ilmiy fikr va mulohazalar yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy texnologiya, ilg'or pedagogik texnologiya, axborot texnologiya, metod.*

Аннотация: *В статье рассматриваются вопросы внедрения новых и передовых педагогических технологий в развитие системы образования Республики Узбекистан, а также значимость ряда важных факторов в эффективной организации этого процесса и перспективы на будущее.*

Ключевые слова: *современные технологии, передовые педагогические технологии, информационные технологии.*

Abstract: *The article of the education system and the introduction of new and advanced technologies in the development of this process is effective in the creation of a number of important factors, and how important and effective approach for the future of scientific opinions and comments about the coverage*

Keywords: *modern technologies, advanced pedagogical technologies, information technologies.*

Harbiy ta'lim jarayonini tashkil etish, samarali natijalarga erishish sohadagi bugungi dolzarb masalalardan hisoblanadi. Prezidentiimiz Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni Sh.M.Mirziyoyev 2018 yil 13 yanvar kuni Xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tarkibdagi majlisidagi nutqida: "...Qo'shinlar istalgan daqiqada o'z oldiga qo'yilgan vazifalarni bajarishga qodir bo'lishi kerak. Ular jangovar tayyorgarlikning yangi tizimi bo'yicha muntazam shug'ullanib borishi, barcha harbiy xizmatchilar haqiqiy professional kadr bo'lishi uchun o'z sohasini puxta egallashi shart ...", - deb ta'kidladi. Buning uchun esa harbiy ta'lim jarayonini zamonaviy talablardan kelib chiqib tashkillashtirish lozim. Darhaqiqat, ta'lim jarayonini tashkil etishda pedagog salohiyati bilan bir qatorda mashg'ulot moddiy ta'minotini sifati ham muhim.

Pedagoglar va harbiy xizmatchilar mashg'ulotga tayyorgarligi, o'zlashtirishi, bilim, ko'nikmalar bilan qurollantirilishida zamon talabidan kelib chiqib tayyorlanishi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek «Innovatsiya bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni aynan innovatsion g'oyalari, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak» deb aytib o'tganlar.

T.G. Kirfanovning fikricha, didaktikada ta'lim metodlari tinglovchilarni faollashtirish darajasi yoki o'quv-bilish faoliyati xarakteriga qarab quyidagicha tasniflanadi:

- ma'lumot manbalari bo'yicha (verbal, ko'rgazmali, amaliy metodlar);

- mantiq usullari bo‘yicha (tahliliy-sintetik, induktiv, deduktiv metodlar);
- o‘qitish shakli bo‘yicha (ko‘rgazmali tushuntirish, muammoli- rivojlantiruvchi metodlar);
- ta‘lim oluvchilarning bilish mustaqilligi bo‘yicha (reproduktiv, produktiv, evristik metodlar);
- muammolilik darajasi bo‘yicha (ko‘rgazmali, monologik, dialogik, evristik, tadqiqiy, algoritmik, dasturlashtirilgan metodlar);
- didaktik maqsadi va funksiyalari bo‘yicha (rag‘batlantirish, tashkiliy va nazorat metodlari);
- faoliyat bo‘yicha (bayon qilish, mustaqil o‘quv faoliyatinitashkil qilish metodlari) va hokazo.

Demak, bugungi kunda har bir soha va tizim faoliyatini innovatsion g‘oyalar va texnologiyalar asosida olib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan mavzuga kirishishdan oldin «innovatsiya» so‘zining ma‘nosiga biroz to‘xtalishni lozim topdik. Innovatsiya tushunchasi (lotincha novus yangi) tadqiqotlarda va ilmiy ishlarda XIX asrlarda qo‘llanila boshlagan. Avval u alohida elementlarni bir sohadan boshqa sohaga kiritishni ifodalagan. Texnikaviy yangiliklar kiritish qonuniyatlarini o‘rganib firmalar foyda olish uchun «innovatsion siyosatni» butun bir tizim sifatida o‘zlashtirishdi. Mazkur faoliyat jamiyat hayotining ixtiyoriy bo‘g‘inini yangilash bo‘yicha umumiy belgilarga, qonuniyatlar, yangilik kiritish mexanizmiga ega.

Harbiy ta‘lim muassasasi hayotiga pedagogik innovatsiyalarni keng ko‘lamda olib kirish uchun unda yangilik muhitini yaratish, muayyan axloqiy psixologik holatni shakllantirish, tashkiliy, metodik, psixologik xarakterdagi chora-tadbirlarni qo‘llash talab etiladi.

Shu maqsadda pedagoglarning kreativ funksiyalarini rivojlantirish, ularni pedagogik innovatsiyalar bilan izchil qurollantirib borish, innovatsion usullarni tahlil va tatbiq qilishga o‘rgatish vazifasini qo‘yish lozim.

Pedagogika fanida ta‘lim tizimidagi yangilik masalalari muttasil mutaxassislar tomonidan o‘rganilib kelinmoqda. Biroq, ijtimoiy-pedagogik yangiliklar mintaqaviy ta‘lim tizimini rivojlantirish omili sifatida, bir tomondan, nisbatan yaqinda tez rivojlanayotgan ijtimoiy pedagogika fan va amaliy faoliyat sohasi sifatida nisbatan yaqinda paydo bo‘lganligi sababli, boshqa tomondan, ta‘limni markazlashtirish va mintaqalashtirishning ijtimoiy tendensiyasining nisbiy yangiligi bilan bog‘liq. Bundan tashqari, xususiy, to‘g‘ri pedagogik (masalan, uslubiy) yangiliklarning samaradorligi, agar ular ijtimoiy-pedagogik rejada qo‘llab-quvvatlanmasa ancha past bo‘ladi. Shunday qilib, xususiy innovatsiyalar va ijtimoiy-pedagogik yangiliklarni qo‘llab-quvvatlovchi ijtimoiy-pedagogik kontekstni yaratish ham, ma‘lum hajm, miqyosida va darajada umuman mintaqaviy ta‘lim tizimini rivojlanishini sezilarli darajada kuchaytirishi mumkin.

Harbiy didaktika harbiy xizmatchilar ta‘limini murakkab ijtimoiy- pedagogik jarayon sifatida o‘rganadi va bu jarayonning quyidagi asosiy funksiyalarini belgilaydi:

- ta‘limiy (harbiy xizmatchilarni bilim, ko‘nikma va malakalar bilan qurollantirish);
- tarbiyaviy (harbiy xizmatchilarda o‘z Vatanining qurolli himoyachisi uchun zarur shaxsiy sifatlarni tarbiyalash);

-rivojlantiruvchi (harbiy xizmatchi shaxsini komil inson sifatida rivojlantirish, yuzaga kelgan turli vazifalarni hal qilishga ijodiy yondashish malakalarini rivojlantirish) va ruhiy tayyorlash (harbiy xizmatchilarda xizmat vazifalarini bajarishga va jangovar vaziyatda muvaffaqiyatli harakat qilishga ruhiy tayyorlikni shakllantirish).

Pedagogik innovatsiya bu pedagogik faoliyatdagi yangilik, o'qitish va tarbiya mazmuni va texnologiyasidagi o'zgarishlar, ularning samaradorligini oshirishga qaratilgan. Innovatsiya - innovatsiya natijasi sifatida tushuniladi va innovatsion jarayon uchta asosiy bosqichning rivojlanishi sifatida qaraladi: g'oyani yaratish (ma'lum bir holatda, ilmiy kashfiyot), amaliy jihatlarda g'oyalarni rivojlantirish va yangiliklarni amaliyotga tatbiq etish.

Xususan, turli xil innovatsion jarayonlarning hayotiy davrlarini o'rgangan pedagogik innovatsiyalar sohasi mutaxassisi V.I.Zagvyazinskiy ta'kidlashicha yangilikni rivojlantirish natijasida ijobiy natijalarga erishgan holda, pedagoglar uni asossiz ravishda uni universallashtirishga, uni pedagogik amaliyotning barcha sohaslariga tatbiq etishga intilayotganliklarini ta'kidlaydilar.

Harbiy xizmatchilarga ta'lim berish jarayonida ular harbiy xizmat faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishlari uchun tegishli bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar. Shu bilan bir vaqtda ularning tafakkuri rivojlanadi, irodasi va xarakteri chiniqadi, ma'naviy-axloqiy va jangovar sifatleri, hissiy-irodaviy turg'unligi, jangovar xolatlarda aniq va ishonchli harakat qilish uchun ruhiy tayyorgarligi shakllanadi. Bunday vazifalarni amalga oshirish uchun harbiy ta'lim jarayonini tashkil etishda turlicha yondashuvlar mavjud. Ularni asosiylarini ko'rib chiqish lozim. Harbiy ta'limga davlat va jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablarda harbiy ta'lim sohalari bo'yicha o'zaro muvofiqlik va mutanosiblik to'la ta'minlanadi. Shu jihatdan harbiy ta'lim standartini belgilashda ta'lim jarayonining tarkibi, xuddi shu tarkibiy qismlarning mazmunini modernizatsiyalash, zamonaviy pedagogik texnologiyani qo'llash imkoni hisobga olingan.

Pedagogika fani va ta'lim-tarbiya amaliyotida turli yondashuvlar qo'llaniladi. Yillar davomida qo'llanib kelinayotgan an'anaviy yondashuv bilan bir qatorda hozirgi kunda ta'limga zamonaviy yondashuvga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'limga tizimli, texnologik, tadqiqiy, funksional, kompleks, faoliyatli yondashuvlar zamonaviy yondashuvga misol bo'la oladi.

An'anaviy yondashuv. Uning asosiy xususiyati, pedagog ma'lum axborotni gapirib beradi, tushuntiradi, ta'lim oluvchi harbiy xizmatchilar esa bu bilimni xotirasida saqlaydi. "Bilim" tushunchasi xotirada saqlanadigan axborot ma'nosida tushuniladi. Ta'lim oluvchida bilim bor-yo'qligi imtihonda shu axborotga doir berilgan savolga yoddan bergan javobiga qarab aniqlanadi.

Tizimli yondashuv. Tizimli yondashuv ilmiy bilish metodologiyasi va pedagogik amaliyotning bir yo'nalishi sifatida universal tavsifga ega bo'lib, pedagogikada keng qo'llaniladi. Ta'lim-tarbiyaga ham pedagogik tizim sifatida qarash lozim. Texnologik yondashuv. Sanoat ishlab chiqarishi sohasida yuzlab texnologik loyihalar (jarayonlar) yaratilgan. Ular, agar texnik hujjat talablariga amal qilinsa, ishni kim va qayerda bajarganidan qat'iy nazar, mahsulot sifati va natijasi kafolatlanadi.

Ta'lim ishiga **texnologik yondashuv** esa:

- o'qish-o'qitish jarayonini o'zaro uzviy bog'liq bosqichlar, fazalar, amallarga ajratish, bo'lishni;

- ta’limdan mo’ljallangan natijaga erishish uchun bajariladigan harakatlarni muvofiqlashtirishni, ketma-ket, bosqichma-bosqich amalga oshirishni;

- loyihalashtirilgan ishlar, amallarning barchasini birdek bajarishni nazarda tutadi.

Tadqiqiy-ijodiy yondashuv. Bunday yondashuv ta’limning maqsadidan kelib chiqib ta’lim oluvchida biror muammoni yechish qobiliyatini o’stirish, yangi bilim (tajriba)ni mustaqil o’zlashtirish, harakatning yangi usullarini topish, shaxsan tashabbus ko’rsatishni ko’zda tutadi.

Xulosa o’rnida shuni ta’kidlash lozimki, mustaqil o’qishning yangi texnologiyalari, eng avvalo tinglovchilar faolligini oshirishga qaratilgandir. Zero, shaxsiy intilish, zo’riqish bilan topilgan bilish jarayonida juda katta ahamiyatga ega bo’ladi. O’qituvchilarda ijodkorlikni shakllantirishning muhim pedagogik sharti uni mustaqil bilim olish va ijodiy fikrlashga yonaltirishdan iborat. Shu bilan bir qatorda, o’qituvchilar orasida ijodiy muhit, muayyan ma’naviy-ruhiy holat, tashkiliy, metodik, psixologik chora-tadbirlar qo’llashga ham alohida e’tibor qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mirziyoev Sh.M. Qurolli Kuchlarimiz – mamlakatimiz barqarorligi va taraqqiyotining mustahkam kafolatidir / O‘zbekiston Respublikasi xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tarkibdagi yig‘ilishdagi nutqi // Vatanparvar, 2018 yil, 13 yanvar.

2. Kirlanov T.G. Oliy ta’limga nisbatan faol ta’lim usullari tasnifi /Yosh olim. No 5 (15), 2015. P.337-339

3. Satib-Aldiev A.A. Ta’limning faol shakl va metodlari. // Metodik tavsiyalar: - Toshkent OUQBYu, 2007. - 45 b.

4. www.ziyonet.uz

5. www.lex.uz

6. Ibragimova G.N. Interfaol o’qitish metodlari va texnologiyalari talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish. I Monografiya. - T.: «Fan va texnologiyalar», 2016. -77-b

7. Panfilova A.P. Innovatsion pedagogik texnologiyalar: Faol o’rganish: Oliy o’quv yurtlari talabalari uchun darslik / A.P. Panfilov. - M., Akademiya, 2009 y.